

انگیزه‌ها و عوامل وقوع قتل در استان آذربایجان شرقی

نوع مقاله: پژوهشی

تاریخ دریافت: ۹۸/۰۳/۲۰ تاریخ پذیرش: ۹۸/۰۶/۱۰

از صفحه ۱۱۳ تا ۱۳۰

آیت‌اله فتحی^۱، جواد عینی پور^۲، حسین رستمی^۳، صمد پیشرو^۴

چکیده

زمینه و هدف: آگاهی از علل و انگیزه‌های جرم و جنایت به‌ویژه قتل نفس و پیشگیری از آن از اهم وظایف نهادهای اجتماعی مانند قوه قضائیه و نیروی انتظامی است. لذا هدف اصلی پژوهش حاضر، بررسی انگیزه‌ها و عوامل وقوع قتل در استان آذربایجان شرقی است.

روش: پژوهش حاضر به صورت تحلیل محتوای کمی انجام شده و جامعه آماری آن شامل کلیه پرونده‌های قتل ثبت شده در پلیس آگاهی استان در طول سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵ است که به صورت تمام شمار بررسی و تمامی عوامل مربوط به اطلاعات دموگرافیک قاتلان و مقتولان از جمله سن، تحصیلات، وضعیت تأهل، وضعیت اقتصادی و اجتماعی و غیره و همچنین علل و انگیزه احتمالی آن‌ها استخراج شده است و داده‌های حاصله به صورت توصیفی و تحلیلی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

یافته‌ها: یافته‌های تحقیق نشان داد که علل و انگیزه قتل در استان آذربایجان شرقی در سال‌های ۹۰ تا ۹۵ عمدتاً مسائل اخلاقی، اختلافات خانوادگی و نزاع بوده است. درگیری با مأمور، اختلاف مالی، قمار، درگیری و آدم‌ربایی عواملی بودند که کمترین میزان اهمیت را در بین عوامل قتل در این استان دارا بودند.

نتیجه‌گیری: نتایج نشان داد عوامل علی از جمله مسائل اخلاقی، اختلاف خانوادگی، اختلافات روانی و اختلاف در حوزه‌های مختلف مالی، ملکی و کشاورزی با زمینه اعتیاد، سابقه کیفری، سرقت، شرب خمر، مصرف قرص روان گردان و جوان بودن در شرایطی از جمله سطح درآمد و تحصیلات پایین و داشتن شغل آزاد، منتهی به اتخاذ راهبرد درگیری و نزاع می‌شود که پیامد آن ضرب و جرح و قتل است و لازم است از طریق برنامه‌های فرهنگی، جامعه‌شناختی و آموزشی، میزان وقوع قتل در استان کنترل شده و کاهش یابد.

کلیدواژه‌ها: قتل، انگیزه، مسائل اخلاقی، اختلافات خانوادگی، نزاع، آذربایجان شرقی.

استناد: فتحی، آیت‌اله، عینی‌پور، جواد، رستمی، حسین و پیشرو، صمد (پاییز ۱۳۹۸). انگیزه‌ها و عوامل وقوع قتل در استان آذربایجان شرقی. فصلنامه پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی. ۱۱۴(۵۵). صص ۱۳۰-۱۱۳.

۱. استادیار پژوهشی پژوهشگاه علوم انتظامی و مطالعات اجتماعی ناجا، a.fathi64@gmail.com

۲. استادیار روان‌شناسی دانشگاه علوم انتظامی امین، نویسنده مسئول: joooo.einipour@gmail.com

۳. استادیار روان‌شناسی پژوهشگاه علوم انتظامی و مطالعات اجتماعی ناجا، Rostami.psychologist@gmail.com

۴. کارشناس ارشد روان‌شناسی بالینی دانشگاه آزاد اسلامی تبریز، samadpishro@gmail.com

مقدمه

در بین انحرافات، مسئله قتل و آن هم از نوع عمدی، صدمات غیرقابل جبرانی به خانواده و به تبع آن به جامعه ایرانی وارد کرده است. خشونت و قتل عمد علیه غیر یا تعرض به جان آدمی از جمله این مسائل اجتماعی است که کمتر شک و شبهه و حرف و حدیثی در مورد آن وجود داشته و دارد. شاید عمده‌ترین ویژگی که موجب تشخیص و وفاق همگان بر مسئله بودن قتل شده، بارز و عینی بودن آن باشد؛ به این معنی که در تشخیص مسائل اجتماعی موجود در هر جامعه، به دو خصلت عمقی بودن یا سطحی بودن توجه می‌شود. جستجوی برخی مسائل نظیر مسائل فرهنگی در لایه‌های زیرین جامعه قرار گرفته و در نظر به تفکر و تعمق بیشتری نیاز دارد و معمولاً عده‌ای خاص از نخبگان علمی و صاحبان اندیشه به آن پی می‌برند. در مقابل، مسائل دیگری چون سرقت، اعتیاد، خشونت و قتل عمد در لایه‌های فوقانی جامعه جای دارند که تشخیص آن‌ها سهل و آسان است (جاهد، دیندار بوسجین و ستوده، ۱۳۹۰، ص ۱۲۰).

قتل شدیدترین نوع جرم است که همواره بزرگ‌ترین معضل جوامع در گذشته و امروز بوده و است (معظمی، ۱۳۸۶، ص ۱۰۰). سلب عمدی حیات از یک انسان زنده دیگر از جمله جرائم طبیعی است که قباحت و زشتی آن، مرور زمانی و مکانی نمی‌شناسد و همواره از دیدگاه عقل و شرع ممنوع بوده است (شاکری و مرادی، ۱۳۸۸، ص ۱۲۱). قتل نفس از یک طرف به اصل مصونیت و عدم اعتراض به حیات انسانی که عزیزترین ودیعه است لطمه می‌زند و از طرف دیگر، امنیت و انتظام جامعه را متزلزل می‌کند. پس از وقوع هر قتل، احساس ترس و ناامنی جامعه را فراگرفته، احساسات و عواطف مردم شدیداً جریحه‌دار شده و یک‌صدا خواهان مجازات سریع و بی‌قیدوشرط جانی می‌شوند. با توجه به تأثیرات نامطلوب این جرم، سلب امنیت و آرامش جامعه و برهم زدن نظم عمومی، از گذشته‌های دور تاکنون همواره شدیدترین مجازات برای این جرم پیش‌بینی شده است (آقائی نیا، ۱۳۸۴، ص ۹۴). با توجه به اینکه وقوع قتل در جامعه از جمله جرائمی است که احساس امنیت اجتماعی در جامعه را به شدت خدشه‌دار می‌کند و سلامت روانی و سلامت اجتماعی جامعه را تحت تأثیر قرار می‌دهد، مطالعه عوامل مؤثر بر آن و سپس برنامه‌ریزی برای کنترل این عوامل می‌تواند در کاهش وقوع قتل مؤثر باشد. تشخیص هویت قربانی و قاتل در تعیین علت و انگیزه قاتل بسیار بااهمیت و مؤثر است و با شناخت

انگیزه، راه کشف و پیدا کردن ارتباط متهم با واقعه و قربانی هموار می‌شود (انصاری، ۱۳۸۰، ص ۱۳۲).

استون و استاندینگ^۱ معتقدند که میزان وقوع قتل‌های سریالی افزایش داشته است؛ البته به همان میزان که سایر انواع قتل‌ها به‌طور کلی رشد کرده است. (استون و استاندینگ، ۱۹۹۵، ص ۳۱۳). در ایران طبق آمار منتشرشده از سوی نیروی انتظامی، تعداد قتل‌های عمد در سال ۱۳۶۵، ۲۹۸ مورد و قتل غیرعمد ۱۷۱ مورد بوده است. در سال ۱۳۸۰ در طول یک سال، تعداد قتل‌های عمد ۱۵۷۷ مورد و تعداد قتل‌های غیرعمد ۱۰۹۵ مورد گزارش شده است (امیری‌نژاد، ۱۳۹۳، ص ۷۹). بررسی انگیزه، علل و عوامل مرتبط با قتل در جوامع پیشرفته به‌صورت منظم انجام می‌گیرد تا تغییرات انجام شده در روند جنایت، به‌موقع معلوم شود و اقدامات لازم برای پیشگیری و کاهش این جرم خشن به‌موقع صورت پذیرد. هرچند وقوع قتل‌های عمدی در هر جامعه متأثر از شرایط اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی آن جامعه است، اما از نظر اصول جرم‌شناختی، کلیه قتل‌ها در سراسر جهان دارای وجوه مشترکی هستند که آن‌ها را به هم پیوند می‌دهد. شیوع قتل به عوامل زیادی بستگی دارد، از جمله این عوامل شامل میزان در دسترس بودن سلاح، سن و جنس قربانیان و مهاجمان و وضعیت روانی جامعه و افراد است (افتخاری، قربانی و قره‌داغی، ۱۳۸۴، ص ۱۷۹).

وقوع جرم قتل یکی از خشن‌ترین جرائم موجود در جامعه است؛ بکار بردن کلمه خشن به این سبب است که جان انسان یعنی عزیزترین نعمت الهی آماج این رفتار غیرانسانی و طوفان خشم قرار می‌گیرد. بررسی انگیزه‌ها و علل مؤثر بر وقوع پدیده قتل می‌تواند کمک فراوانی به کاهش این واقعه خسونت‌بار و قتل عمد در جامعه داشته‌باد. قتل در همه کشورهای و در همه گروه‌های اجتماعی، اقتصادی، مذهبی و فرهنگی رخ می‌دهد و علیرغم تغییر و تحولات اجتماعی و اقتصادی در سطح جهان، نه‌تنها پدیده قتل کاهش نیافته است، بلکه روزبه‌روز بر دامنه آن افزوده می‌شود. بنابراین، بررسی عوامل و انگیزه‌های مؤثر بر وقوع پدیده قتل با توجه به پژوهش‌های صورت گرفته می‌تواند کمک فراوانی به کاهش پدیده قتل در جامعه داشته‌باشد.

1. Ston & Standing

قتل پیامدهای آسیب‌زنده فراوانی برای فرد، خانواده و جامعه به دنبال دارد و ممکن است زمینه آسیب‌های فراوان روانی و اجتماعی را فراهم کند و جامعه را به آشوب و ناامنی فراوانی تبدیل کند. لذا، اطلاع از وضعیت قتل و علل آن می‌تواند برای امنیت روانی و اجتماعی نقش بسیار حیاتی بر عهده بگیرد. پژوهش حاضر می‌تواند کمک کند تا برنامه‌ریزی‌ها و اقدامات پیشگیرانه برای کنترل ریسک مؤلفه‌های مؤثر بر وقوع قتل صورت گیرد. با توجه اینکه وقوع قتل در هر اندازه‌ای که در جامعه و مخصوصاً در یک جامعه اسلامی صورت گیرد، ناپسند خواهد بود، این تحقیق در پی آن است که انگیزه‌ها و عوامل وقوع قتل در استان آذربایجان شرقی را مورد بررسی قرار دهد. در همین راستا، سؤال اصلی تحقیق حاضر این است که انگیزه‌ها و علل مؤثر بر وقوع قتل در استان آذربایجان شرقی کدام‌اند؟

آنچه در کاهش قتل، بیش‌ترین اهمیت را دارد و مبارزه را ثمربخش می‌کند، موضوع پیشگیری یا علاج واقعه قبل از وقوع است. موضوع قتل و پیشگیری از آن تحت تأثیر یک علم به‌طور مجزا بررسی نمی‌شود؛ جامعه‌شناسان، جرم‌شناسان و روان‌شناسان، مجموعه شخصیت قاتل و اوضاع و احوالی که قتل در چهارچوب آن به وقوع پیوسته را در نظر می‌گیرند. پیشگیری از جرم و جنایت به‌ویژه قتل نفس از اهم وظایف مسئولان حکومتی مانند قوه قضائیه، نیروی انتظامی و سایر نهادهای اجتماعی محور نیز است و کمک به تحقق و اجرای عدالت از مهم‌ترین وظایف تک‌تک آحاد مختلف جامعه است. بنابراین، بدین منظور بایستی مسئولان فرهنگی و انتظامی کشور از کم و کیف جرم قتل، انگیزه‌ها و علل دخیل در آن مطلع باشند تا با تحلیل وضع موجود، سیاست‌گذاری کنند که این می‌تواند اهمیت و ضرورت انجام چنین مطالعه‌ای را روشن سازد.

در مورد موضوع مقاله، تحقیقات مختلفی صورت گرفته که سعی شده است به مهم‌ترین آن‌ها اشاره شود. عبدالرحمانی و چگینی (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان «تحلیل جامعه‌شناختی قتل‌های سریالی زنان؛ پرونده قاتل سریالی زنان در قزوین»، به این نتیجه رسیدند که وضعیت خانوادگی قاتل نابسامان بوده و سطح تحصیلات اعضای خانواده و خود قاتل پایین بوده است. منزلت شغلی قاتل و اعضای خانواده در حد پایینی قرار داشته و محل مسکونی و در کل محیط اجتماعی وی به سبب وجود افراد ناباب، به میزان زیادی جرم‌خیز بوده است. قاتل فاقد برخی مهارت‌های فردی - اجتماعی مهم بوده و به سبب سرکوب عواطف و هیجانات دوران کودکی از نوعی حس انتقام‌جویی برخوردار بوده است.

نجفی ابرندآبادی، جعفری‌زاده و هادی تبار (۱۳۹۴) نیز در پژوهشی با عنوان «مطالعه انگیزه‌های مختلف قتل و عوامل مرتبط با آن در استان فارس در سال‌های ۱۳۸۱ - ۱۳۹۰»، به این نتیجه رسیدند که اکثر مقتولان مذکر بوده و در سنین جوانی و میان‌سالی به قتل رسیده‌اند و علت قتل در بسیاری از موارد، درگیری و نزاع پس از مصرف مواد مخدر و مشروبات الکلی بوده است. همچنین، جاهد، دیندار بوسجین و ستوده (۱۳۹۰) در مطالعه‌ای با عنوان «بررسی عوامل دخیل در وقوع قتل عمد بین سال‌های ۸۵-۸۹ در استان اردبیل» از طریق پرونده‌های مقتولان استان اردبیل به این نتیجه رسیدند که بیش‌ترین عوامل دخیل در وقوع قتل عمد در گستره جغرافیایی و بازه زمانی تحقیق، بروز آسیب‌های اجتماعی از جمله نزاع و درگیری، اختلافات، مسائل اخلاقی، سرقت و انتقام بوده است. به عبارت دیگر، وقوع پدیده‌های اجتماعی با میزان وقوع قتل عمد، رابطه معناداری داشته است.

عبدی (۱۳۶۷) در پژوهشی با عنوان «مسائل اجتماعی قتل در ایران» که با هدف بررسی علل اجتماعی قتل در جامعه ایران انجام داده است، یک تیپولوژی مناسب از انواع قتل‌ها در ایران ارائه داده و علل آن را با متغیرهایی چون سن، وضعیت تأهل، سواد، محل و زمان قتل در ارتباط قرار داده است. همچنین، محمدی و موسی‌نژاد (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان «ارزیابی انگیزه و روش‌های قتل در موارد گزارش شده در تابستان سال ۱۳۹۲»، به این نتیجه رسیدند که مقتولان بیشتر در رده سنی ۲۱-۳۰ سال و بعد از آن در رده سنی ۴۰-۳۱ سال بوده‌اند. سرقت بیش‌ترین علت وقوع قتل‌ها بوده که ۸/۲۵ درصد را شامل می‌شود و کمترین آن‌ها مربوط به مسائل منکراتی بوده است. رازلیقی و حسین‌پور (۱۳۹۲) نیز در پژوهشی با عنوان «علت‌شناسی قتل در شهرستان کرج»، به این نتیجه رسیدند که انگیزه‌های قتل به ترتیب نزاع و درگیری، اختلافات خانوادگی، رابطه نامشروع، اختلافات مالی، سرقت، انتقام و اخاذی بوده است که عامل انجام قتل‌ها به ترتیب فراوانی به سلاح سرد، خفگی و ضرب و جرح تعلق دارد و بین تعارض فرهنگی موجود در شهر به علت مهاجرت و بیکاری و وجود چهار زندان در هر گوشه شهر و مسائل مربوط به رفت‌وآمد زندانیان و اختلافات درون زندان توسط زندانیان و آمار قتل‌های موجود رابطه معناداری وجود دارد.

اطلاعات حاصل از طیف گسترده‌ای از کشورها نشان می‌دهد که خشونت مردان علیه همسر، عامل تعداد چشمگیری از مرگ‌ومیرهای ناشی از قتل عمد زنان است. مطالعه‌ای

در کشورهای استرالیا، کانادا، آفریقای جنوبی و ایالات متحده آمریکا نشان می‌دهد که ۴۰ تا ۷۰ درصد قربانیان مؤنث قتل عمد، به وسیله شوهران یا دوستان قدیمی خود کشته شده و اغلب قتل‌ها طی روابط خشونت‌آمیز اتفاق افتاده است که حدود نیمی از این موارد تحت تأثیر مواد روان‌گردان و مخدر بوده است (سازمان بهداشت جهانی، ۱۳۸۶، ص ۴۰). در مطالعه‌ای که در ایالات متحده آمریکا انجام شد مشخص شد که اغلب قتل‌ها و خودکشی‌ها، واکنش‌های خشونت‌آمیزی هستند که ناامیدی ناشی از فشارهای مالی موجب آن می‌شود. ارتباطی بین قتل و وضعیت اجتماعی وجود نداشت، ولی با وضعیت ازدواج، وضعیت اقتصادی و مقیم شهر یا روستا بودن ارتباط داشت (هنری و شورت^۱، ۱۹۷۷، ص ۸۲). مطالعه دیگری در خصوص میزان مرگ با سلاح‌های گرم در انگلستان نشان داد که از ۹۱۲ مورد قتل، ۴۸۷ مورد ناشی از سلاح گرم بوده است. از مقتولان، ۴۳۵ نفر مرد و ۵۲ نفر زن با میانگین سنی ۳۰ سال بودند. بیش‌ترین میزان استفاده از اسلحه در لندن گزارش شد. همچنین، افزایش قتل از سال ۲۰۰۰ به همراه افزایش جمعیت جوان گزارش شده است (دویس^۲ و همکاران، ۲۰۱۲، ص ۱۰).

دیدگاه‌های نظری دلایل و انگیزه‌های وقوع قتل: صاحب‌نظران رشته‌های مختلف، به‌طور کلی از سه دیدگاه نظری به عوامل مؤثر بر وقوع قتل پرداخته‌اند.

- **دیدگاه جسمی-زیستی:** این نظریه‌پردازان، علت قتل را ناشی از ویژگی‌های جسمی و زیستی انسان‌ها می‌دانند که شامل نظریه اتولوژی^۳ و ژنتیک است. نظریه اتولوژی معتقد است که انسان دارای غریزه کشتن است (صدیق سروستانی، ۱۳۸۷، ص ۱۴۱). به‌طور کلی، در این دیدگاه سه علت اساسی برای قتل بیان شده است؛ علل هورمونی که براساس یافته‌های پژوهشگران، نوسان در سطح ترشح هورمون‌ها می‌تواند بر روی بخش‌هایی از مغز تأثیر گذارد و بدین واسطه، حساسیت فرد را نسبت به عوامل محرک محیطی کاهش دهد و در نتیجه بر روی درک وی از پیامدهای رفتار خود اثر کند (سیگل^۴، ۲۰۰۳، ص ۱۰). علل مغزی که براساس یافته‌های محققان، هر قسمت از مغز دارای کار ویژه‌ای است. ورود هرگونه آسیب و صدمه به قسمت پیشین مغز می‌تواند

1. Henry & Short

2. Davis

3. Ethology

4. Siegel

در بردارنده پیامدهایی چون برهم خوردن تعادل در رفتارهای احساسی نظیر پرخاشگری شود که این امر می‌تواند به نوبه خود در ارتکاب جرائم خشونت‌آمیز از سوی فرد آسیب‌دیده مؤثر باشد (پاسرمیشل^۱ و همکاران، ۲۰۰۱، ص ۴۱). نظریه تکاملی^۲ که به عقیده شماری از جرم‌شناسان، ویژگی‌های انسانی که می‌تواند منجر به خشونت و قتل شود، در بستر زمان و طی فرایند طولانی تکامل به وجود آمده‌اند، بدین معنا که تمایل به بقا از سویی و محدودیت منابع حیاتی (غذا، سرپناه و جفت) از سوی دیگر، نوعی از رقابت را در میان آدمیان به وجود آورده‌اند (سیگل، ۲۰۰۳، ص ۴۱).

- **دیدگاه روحی - روانی:** این نظریه‌پردازان علت قتل را ناشی از شرایط روحی و روانی انسان‌ها می‌دانند که شامل دو نظریه روان‌شناسی و روان‌کاوی است. براساس نظریه روان‌کاوی، روان انسان شامل سه جزء متفاوت است: نهاد^۳، خود^۴ و فراخود^۵ نهاد. اگر «خود» در این وظیفه خود ناکام بماند، فرد دچار بیماری روانی شده و همین امر به کنش‌های خشن از جمله قتل می‌انجامد. نظریه‌های روان‌شناختی اساسی در حوزه خشونت و قتل عبارت‌اند از رویکرد شناختی^۶ و نظریه ناکامی^۷. براساس دیدگاه شناختی، رفتار انسان تابعی است از نوع تفسیری که او از خود و از جهان پیرامونش دارد (پاسر میشل و همکاران، ۲۰۰۱، ص ۴۳). عامل شناختی خود توجیهی دارای انواعی است، از جمله تصویرسازی، کوچک‌شماری و انسان‌زدایی^۸ (سیگل، ۲۰۰۳، ص ۱۳). نظریه روان‌شناختی نیز براساس «نظریه ناکامی و پرخاشگری»، معتقد است که اگر فرد نتواند به اهداف خود برسد به قتل دیگران اقدام می‌کند (احمدی، ۱۳۸۴، ص ۱۹۲).

- **دیدگاه جامعه‌شناسی:** این نظریه‌پردازان علت آدم‌کشی انسان‌ها را ناشی از شرایط اجتماعی می‌دانند که شامل دو نظریه محدودیت بیرونی و خرده‌فرهنگ خشونت است. از این رویکرد، خودکشی و آدم‌کشی اساساً یک‌چیزند؛ کنش پرخاشگرانه ناشی از ناکامی. نظریه جامعه‌پذیری در پرخاشگری با تنبیه بدنی مدعی است که تنبیه بدنی بچه‌ها در طی فرآیند تربیت و بزرگ شدن آن‌ها به پرخاشگری برون‌گرا و در بزرگسالی به

1. Passer Micheal
2. Evolutionary theory
3. ID
4. Ego
5. Super-Ego
6. Cognitive approach
7. Frustration theory
8. Dehumanize.

دیگرکشی می‌انجامد. نظریه خرده فرهنگ خشونت مدعی است که ضرب و شتم افراد و توسل به پرخاشگری به لحاظ اجتماعی مورد تأیید و پذیرفته است و پیامد برخی محرک‌ها محسوب می‌شود و خشونت جزء آشنا و مرگبار تلاش برای زندگی است (صدیق سروستانی، ۱۳۸۷، ص ۱۴۳).

ولفگنگ با طرح نظریه خرده فرهنگ خشونت بر این باور است که فرد به علت تعلق به گروه‌های خشونت، هنجارها و ارزش‌ها و عقاید و رفتارهای خشونت‌آمیز را یاد می‌گیرد. وی با ابداع نظریه خرده فرهنگ خشونت، «الگوهایی در آدم‌کشی جنایی» ارائه داد که در آن‌ها به دلایل بالا بودن انگیزه قتل در برخی از گروه‌های اجتماعی اشاره شده است. قتل نیز مانند سایر رفتارهای جنایی، اکتسابی است و روش و فنون مربوط به قتل به‌عنوان رفتار خشونت‌آمیز در فرآیندهای ارتباطی، یادگرفتنی است (احمدی، ۱۳۸۴، ص ۱۹۴). ارتکاب قتل ممکن است با تصمیم قبلی یا تحت تأثیر عوامل محرک یا حالت مجزای روانی بدون مقدمه انجام گیرد. لذا انگیزه قتل با توجه به اوضاع اقتصادی، اجتماعی، اخلاقی، فرهنگی، مذهبی و سیاسی جوامع مختلف بشری فرق می‌کند. به‌طور کلی، انگیزه‌های ارتکاب قتل شامل خودپرستی، حرص و طمع مال، احساسات جریحه‌دار شده، اختلافات خانوادگی، انگیزه جنسی، نزاع‌های منجر به قتل، جلوگیری از افشای جرم و شناسایی مجرم است (نجفی توانا، ۱۳۸۱، ص ۳۰).

براساس الگوی محیطی^۱ که یک دید فراگیر است، می‌توان گفت جرائم خشونت‌آمیز از جمله قتل، پدیده‌هایی چندبعدی هستند؛ بدین معنا که عوامل مختلفی در به وجود آوردن آن‌ها دخالت دارند. لذا هرگونه راهبرد اصلاحی و یا پیشگیرانه در خصوص جرائم خشونت‌آمیز (خواه نسبت به بزهکار و خواه در قبال بزه‌دیده)، می‌بایست با توجه به پیچیدگی‌های این دست از جرائم طراحی شوند. بنابراین، به نظر می‌رسد در جهت نیل به این مقصود بتوان از الگوی محیطی به‌مثابه ابزار مفهومی بهره گرفت. براساس این الگو، کنش و واکنش انسانی در چهار سطح قابل پیگیری و مشاهده است. این سطوح عبارت‌اند از: فردی^۲ که بیشتر عوامل زیستی و روانی در کانون توجه قرار دارند (تأثیرات عوامل زیستی و روانی بر فرد)؛ رابطه‌ای^۳ که دربردارنده کنش و واکنش‌هایی است که شخص با

1. Ecological model

2. Individual

3. Relationship

خانواده یا دوستان نزدیک خود دارد (تأثیرات خانواده و دوستان بر فرد)؛ اجتماع^۱ که ناظر بر روابط فرد با اجتماعات محلی مانند مدرسه و محیط کار (تأثیرات مدرسه، محیط کار و غیره بر فرد) است و جامعه^۲ که دربرگیرنده رابطه فرد با نهاد کلان اجتماعی است؛ مانند فرهنگ، اقتصاد و سیاست (تأثیر عوامل کلان سیاسی، اقتصادی و اجتماعی بر فرد) (گزارش جهانی خشونت و سلامتی^۳، ۲۰۰۲).

یک راهبرد پیشگیرانه براساس الگوی محیطی دربردارنده سه نوع پیشگیری وضعی، اجتماعی و محرومیت‌مدار است که در سطح فردی شامل اهداف اصلی تقویت رفتار بهنجار و ایجاد تغییر از طریق برنامه‌های آموزشی و برنامه‌های روان‌درمانی در گرایش‌های کسانی است که مرتکب خشونت شده‌اند یا در معرض ارتکاب خشونت قرار دارند. در سطح رابطه‌ای، هدف عمده، تأثیرگذاری بر روابطی است که بزه‌دیده یا بزه‌کار با گروه‌های اولیه (خانواده و دوستان) دارند و این رابطه بر بزه‌دیدگی یا بزه‌کاری ایشان تأثیر دارد و از راه آموزش به والدین به‌منظور تقویت ارتباطات عاطفی میان آن‌ها و کودکانشان و تشویق والدین به در پیش گرفتن الگوی واحد تربیتی؛ برنامه درمان خانواده و کوشش محوری در این برنامه‌ها که ترمیم و بهسازی روابط میان اعضای خانواده است و برنامه‌های بازدید از خانه که بر این اساس، کارشناسان و متخصصان به‌طور منظم از خانه‌هایی که در آن‌ها فرزندان در معرض بزه‌کاری یا بزه‌دیدگی هستند، بازدید به عمل می‌آورند. سطح اجتماعی محلی نیز شامل افزایش آگاهی‌های عمومی در خصوص جرائم خشونت‌آمیز و جلوگیری از وقوع آن‌ها است. برای نیل به این منظور می‌توان از برنامه‌هایی از جمله آموزش عمومی به‌ویژه از طریق رسانه‌های گروهی، مرمت و اصلاح اماکن عمومی مانند رسیدگی به وضعیت روشنایی خیابان‌ها و ایمن‌سازی محل رفت‌وآمد دانش‌آموزان، زمینه‌سازی برای اجرای برنامه‌های موسوم به «فوق‌برنامه» در محیط‌های آموزشی و کاری و ایجاد وفاق و همکاری میان پلیس و گروه‌ها و انجمن‌های محلی استفاده کرد. سطح جامعه‌ای نیز شامل کاهش خشونت با توجه به عوامل فرهنگی، اقتصادی و سیاسی از طریق اصلاحات قانونی با تصویب قوانین بر ضد خشونت، اصلاح یا فسخ مقرراتی که می‌توانند به‌نوبه خود خشونت‌زا باشند، طراحی و پیشبرد سیاست‌های کلان در جهت

1. Community

2. Societal

3. World Report Violence and Health.

کاهش فقر و نابرابری و توسعه سیاسی و تلاش به‌منظور ایجاد تغییر در هنجارهای فرهنگی که می‌توانند الهام‌بخش خشونت باشند، است (چلبی، ۱۳۸۷، ص ۳۹۹).

روش‌شناسی تحقیق

روش تحقیق پژوهش حاضر به صورت تحلیل محتوای کمی است. جامعه آماری آن کلیه پرونده‌های مربوط به قتل در پلیس آگاهی استان آذربایجان شرقی است که از سال ۱۳۹۰ تا سال ۱۳۹۵ به تعداد ۳۸۶ پرونده به ثبت رسیده است. روش نمونه‌گیری، سرشماری تمامی پرونده‌های مربوط به قتل بود که از طریق تحلیل محتوا تمامی عوامل مربوط به اطلاعات دموگرافیک قاتلان و مقتولان از جمله سن، تحصیلات، وضعیت تأهل، وضعیت اقتصادی و اجتماعی و غیره، همچنین علل و انگیزه احتمالی استخراج و سپس مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌های تحقیق

جدول ۱ - اطلاعات جمعیت‌شناختی قاتلان

متغیر	فراوانی	درصد فراوانی	مقادیر
جنس	زن	۱۱	۲/۸
	مرد	۳۷۵	۹۷/۲
وضعیت تأهل	متأهل	۲۱۳	۵۵/۱۸
	مطلقه	۱۵	۳/۸۸
	مجرد	۱۵۸	۴۰/۹
سن	کمترین سن	-	-
	بیش‌ترین سن	-	۸۰
	میانگین سنی	-	۳۲/۴۸
	انحراف استاندارد	-	۱۱/۳۱
	تعداد	-	۳۸۶
میزان تحصیلات	بی‌سواد	۲۹	۷/۵
	خواندن و نوشتن	۹	۲/۳
	ابتدایی	۱۰۱	۲۶/۲
	راهنمایی	۱۸۱	۴۶/۹
	دبیرستان	۵۳	۱۳/۷
	فوق‌دیپلم	۵	۱/۳
	لیسانس	۶	۱/۶
	فوق‌لیسانس و بالاتر	۲	۰/۵

ادامه جدول ۱ - اطلاعات جمعیت شناختی قاتلان

-	۲/۱	۸	کارمند	شغل
-	۹۱/۷	۳۵۴	شغل آزاد	
-	۰/۳	۱	معلم	
-	۳/۱	۱۲	خانه‌دار	
-	۲/۸	۱۱	بیکار	
-	۹۱/۵	۳۵۳	شهر	محل سکونت
-	۸/۵	۳۳	روستا	
-	۰/۸	۳	مرفه	
-	۴/۴	۱۷	متوسط	وضعیت مالی
-	۲۴/۱	۹۳	پایین‌تر از متوسط	
-	۶۹/۷	۲۶۹	پایین	
-	۱	۴	خیلی پایین	
-	۰/۸	۳	مرفه	
-	۴/۹	۱۹	متوسط	محل سکونت
-	۲۶/۷	۱۰۱	پایین‌تر از متوسط	
-	۶۶/۸	۲۵۸	پایین	
-	۰/۸	۳	خیلی پایین	
-	۱/۸	۷	طلاق	
-	۱۹/۲	۷۴	اعتیاد	ویژگی‌های مؤثر بر قتل
-	۱۳/۵	۵۲	سابقه کیفری	
-	۱/۳	۵	بزهکاری اجتماعی	
-	۶۴/۲	۲۴۸	هیچ‌کدام	
-	۹۴	۳۶۳	خیر	
-	۶	۲۳	بلی	سابقه بیماری روانی-اختلال

بر اساس اطلاعات جدول ۱، می‌توان گفت از ۳۸۶ نفر کل نمونه آماری قاتلان در این پژوهش، بیش‌ترین درصد فراوانی شامل مردان (۹۷/۲ درصد)، افراد متأهل (۵۹/۱ درصد)، افراد دارای تحصیلات راهنمایی (۴۶/۹ درصد)، مشاغل آزاد (۹۱/۷ درصد)، ساکنان شهر (۹۱/۵ درصد)، وضعیت مالی پایین (۶۹/۷ درصد) و محل سکونت پایین (۶۶/۸ درصد) است که میانگین سنی افراد، ۳۲ از رده‌های سنی ۵ تا ۸۰ سالگی بوده است و از کل نمونه آماری پاسخگویان به لحاظ ویژگی‌های مؤثر بر قتل، ۱/۸ درصد طلاق، ۱۹/۲ درصد اعتیاد، ۱۳/۵ درصد سابقه کیفری، ۱/۳ درصد بزهکاری اجتماعی و ۶۴/۲ درصد بدون ویژگی مؤثر بر قتل بودند و ۹۴ درصد از قاتلان، بدون سابقه بیماری روانی و اختلالی بودند.

جدول ۲- آزمون نسبت مشاهده‌شده از مورد انتظار برحسب درصد
(انگیزه‌ها و علل مؤثر بر وقوع قتل در استان آذربایجان شرقی)

عوامل	مشاهده‌شده	مورد انتظار	نسبت مشاهده‌شده بر مورد انتظار
۱- تیراندازی سهوی	۱	۵	۰/۲
۲- مسائل اخلاقی	۲۵/۴	۵	۵
۳- خمر، نزاع و شرب	۲/۸	۵	۰/۶
۴- سرقت	۹/۸	۵	۲
۵- مسائل و اختلاف خانوادگی	۲۳/۸	۵	۴/۸
۶- نزاع	۱۴/۵	۵	۳
۷- مواد مخدر و اعتیاد	۳/۴	۵	۰/۸
۸- قرص روان‌گردان	۱	۵	۰/۲
۹- اختلاف حساب	۶	۵	۱/۲
۱۰- اختلالات روانی	۲/۱	۵	۰/۴
۱۱- اختلاف ملکی	۱/۳	۵	۰/۲
۱۲- درگیری با مأمور	۰/۳	۵	۰/۰۵
۱۳- اختلاف قبلی	۴/۱	۵	۰/۸
۱۴- اتفاقی و سهوی	۱/۳	۵	۰/۲
۱۵- اختلاف مالی	۰/۵	۵	۰/۰۵
۱۶- اختلاف کشاورزی	۰/۸	۵	۰/۲
۱۷- قمار و درگیری	۰/۳	۵	۰/۰۵
۱۸- علل نامعلوم	۱/۳	۵	۰/۲
۱۹- آدم‌ربایی	۰/۳	۵	۰/۰۵
جمع	۱۰۰	۱۰۰	۲۰/۰۵

در جدول ۲، به منظور بررسی انگیزه‌ها و علل مؤثر بر وقوع قتل در استان آذربایجان شرقی، نسبت درصد فراوانی مشاهده‌شده با مورد انتظار از نسبت گزارش‌شده، آورده شده است. طبق نتایج جدول، ترتیب مجذور کای برازندگی به شرح زیر است: تیراندازی سهوی (۰/۲)، مسائل اخلاقی (۵)، خمر، نزاع و شرب (۰/۶)، سرقت (۲)، مسائل و اختلاف خانوادگی (۴/۸)، نزاع (۳)، مواد مخدر و اعتیاد (۰/۸)، قرص روان‌گردان (۰/۲)، اختلاف حساب (۱/۲)، اختلالات روانی (۰/۴)، اختلاف ملکی (۰/۲)، درگیری با مأمور (۰/۰۵)، اختلاف قبلی (۰/۸)، اتفاقی و سهوی (۰/۲)، اختلاف مالی (۰/۰۵)، اختلاف کشاورزی (۰/۲)، قمار و درگیری (۰/۰۵)، علل نامعلوم (۰/۲) و آدم‌ربایی (۰/۰۵). براساس این نتایج، مشاهده می‌شود که مسائل اخلاقی با بیش‌ترین نسبت مشاهده شده بر مورد انتظار، مهم‌ترین عامل وقوع قتل در استان آذربایجان شرقی است و سپس مسائل و اختلاف خانوادگی، نزاع، سرقت و اختلاف حساب عوامل مهم دیگری هستند که در وقوع

قتل نسبت به دیگر عوامل اهمیت بیشتری دارند. کمترین میزان اهمیت عوامل قتل در این استان مربوط به عوامل درگیری با مأمور، اختلاف مالی، اخلاقی و لواط، قمار و درگیری و آدم‌ربایی است.

جدول ۳ - آزمون خی انگیزه‌ها و علل قتل تأثیرگذار بر وقوع قتل

سطح معنی‌داری	درجه آزادی	آماره آزمون	خی دو
۰/۰۰۱	۱۹	۸۴۲/۸۰۸	

در جدول ۳، نتایج آزمون مجذور کای برازندگی با مقدار آماره ۸۴۲/۸۰۸، درجه آزادی ۱۹ و سطح معناداری ۰/۰۰۱ نشان می‌دهد که تمامی انگیزه و علل بر وقوع قتل تأثیرگذار بوده است و مسائل اخلاقی و اختلاف خانوادگی بیش‌ترین احتمال را بر وقوع قتل داشته است.

بحث و نتیجه‌گیری

وقوع قتل یکی از خشن‌ترین جرائم موجود در جامعه است و بررسی انگیزه‌ها و علل مؤثر بر وقوع پدیده قتل می‌تواند کمک فراوانی به کاهش این واقعه خشونت‌بار در جامعه داشته باشد. پژوهش حاضر در راستای تکمیل پژوهش‌های قبلی و با قلمرو مکانی و زمانی متفاوت هدف اصلی پژوهش حاضر، بررسی انگیزه‌ها و عوامل وقوع قتل در استان آذربایجان شرقی است.

از یافته‌های مهم تحقیق این بود که تمامی انگیزه‌ها و علل بررسی شده بر وقوع قتل در استان آذربایجان شرقی در سال‌های ۹۰ تا ۹۵ تأثیرگذار بوده است و مسائل اخلاقی، مسائل و اختلافات خانوادگی و نزاع بیش‌ترین تأثیر را بر وقوع قتل داشته است. اکثر قاتلان متأهل بوده‌اند که سابقه بیماری روانی - اختلالی نداشته‌اند، اما تعداد قابل‌توجهی از آن‌ها دارای اعتیاد و سابقه کیفری بوده‌اند. اکثر قاتلان، جوان و معمولاً دارای درآمد پایین‌تر و در سطح مقطع راهنمایی، ابتدائی و بی‌سواد بوده‌اند. سهم مردان به‌عنوان قاتل، بیش از زنان بوده و اکثراً شهرنشین و دارای مشاغل آزاد بوده‌اند. نتایج به‌دست‌آمده از این پژوهش همسو با پژوهش‌های داخلی و خارجی انجام شده در زمینه علت‌شناسی قتل و مطالعه اپیدمیولوژیک قاتلان و مقتولان از جمله پژوهش جاهد و همکاران (۱۳۹۰)، نجفی ایرندآبادی و همکاران (۱۳۹۴)، عبدی (۱۳۶۷)، زکی (۱۳۷۴)، نجفی توانا

(۱۳۸۱)، هنری و شورت (۱۹۷۷)، دویس و همکاران (۲۰۱۲)، محمدی و موسی نژاد (۱۳۹۲)، غلامی و همکاران (۱۳۹۵) و رازلیقی و حسین پور (۱۳۹۲) است.

مفهوم غیرت و حراست از ناموس یکی از مفاهیمی است که می‌تواند تبیین‌کننده ایفای نقش مسائل اخلاقی به عنوان مهم‌ترین عامل قتل در استان آذربایجان شرقی باشد؛ چراکه آسیب به این مؤلفه‌ها می‌تواند موجبات بروز درگیری‌ها و وقوع رفتارهای تکانشی مانند قتل شود. این مفاهیم با توجه به بافت قومی و مذهبی این استان در بین مردم از دیرباز به صورت شفاهی ترویج و تشویق می‌شود. نگاه به این عوامل نشان می‌دهد که مفهوم اختلاف، مفهوم کلیدی شکل‌دهنده قتل است، به نحوی که بقیه عوامل را تحت تأثیر قرار می‌دهد. اختلاف باعث می‌شود راهبردهای منفی تنظیم هیجان بیشتر اتخاذ شوند، افکار غیرمنطقی بیشتر در ذهن فرد جولان دهند و در نهایت باعث افزایش رفتارهای واکنشی و تکانشی می‌شود. راهبرد رایجی که متعاقب این عوامل علی و در چنین شرایط علی و زمینه‌ای اتخاذ می‌شود، درگیری و نزاع است. درگیری و نزاع مخصوصاً زمانی تشدید می‌شود که فرد دارای سابقه کیفری، مبتلا به اعتیاد، دارای سطح تحصیلات پایین یا اینکه مست باشد. درگیری و نزاع با تشدید حالات هیجانی - شناختی منفی نظیر عصبانیت، ناکامی، ناامیدی، ترس، احساس حقارت و شرم، غرور و حسد باعث می‌شود، تنظیم رفتار فرد از اختیار وی خارج شود و دست به رفتارهایی بزند که از لحاظ اجتماعی نامعقول و ناپسند باشد. یکی از مفاهیم دخیل در تنظیم رفتار فرد، تعهد و پایبندی است که براساس تحقیقات، عاملی اساسی برای جلوگیری از وقوع جرم می‌شود. عوامل ذکرشده، تعهد و پایبندی فرد را مورد هدف قرار می‌دهد و باعث می‌شود فرد با نوعی احساس رهایی از رعایت اصول و موازین اخلاقی، به کنش پردازد. وقوع درگیری و نزاع در چنین شرایطی تسهیل می‌شود. پیامد درگیری و نزاع، ایجاد ضرب و جرح و صدمه به دیگران و قتل است. بسیاری از کسانی که مرتکب قتل می‌شوند، هدفشان قتل نبوده است، اما تحت تأثیر عوامل علی و زمینه‌ای - محیطی و شرایط علی به رفتارهایی دست می‌زنند که ممکن است به قتل منتهی شود.

نگاهی به عوامل مؤثر دخیل در قتل در استان آذربایجان شرقی نشان می‌دهد که می‌توان آن‌ها را در چند دسته مهم عوامل علی (مسائل اخلاقی و اختلاف خانوادگی، اختلافات روانی، اختلاف در حوزه‌های مختلف مالی، ملکی، کشاورزی)، عوامل زمینه‌ای -

محیطی (اعتیاد، سابقه کیفری، سرقت، شرب خمر، مصرف قرص روان گردان و جوان بودن) و شرایط علی (درآمد پایین، سطح تحصیلات و شغل آزاد) تقسیم‌بندی کرد. با توجه به نتایج تحقیق و در جهت کنترل و کاهش وقوع قتل در استان آذربایجان شرقی، پیشنهادهایی ارائه می‌شود.

- با توجه به اینکه یکی از انگیزه‌های ارتکاب قتل در آذربایجان شرقی به‌طور عمده مسائل اخلاقی بوده است، پیشنهاد می‌شود با همکاری دادگستری و نیروی انتظامی استان، تهمندنامه اصول اخلاقی شرعی و معمول در سطح استان تهیه و تنظیم شود. امضای این تهمندنامه می‌تواند به عنوان یکی از ملاک‌های ثبت ازدواج، ثبت‌نام در دانشگاه‌ها، صدور گواهی‌نامه رانندگی و ثبت اسناد ملکی مورد استفاده قرار گیرد تا بدین شیوه، مورد ترویج، تشویق و آموزش قرار گیرد.

- اختلاف خانوادگی و داشتن سابقه کیفری یکی دیگر از انگیزه‌های قتل در استان است. لذا پیشنهاد می‌شود خانواده‌های کسانی که در این استان مرتکب جرم می‌شوند، توسط مراکز مشاوره مورد تأیید دادگستری و نیروی انتظامی مورد بررسی قرار گیرند و در صورت وجود ناسازگاری و مسائل حاکی از اختلاف خانوادگی، توسط روان‌شناسان مراکز مشاوره استان مورد حمایت و مداخله قرار گیرند.

- با توجه به اینکه یکی از متغیرهای زمینه‌ای قتل در استان، اعتیاد و استفاده از مواد روان گردان است پیشنهاد می‌شود سامانه‌ای در استان به منظور استماع گزارش خانواده‌ها در خصوص احتمال گرایش فرزندان به مواد مخدر و روان گردان راه‌اندازی شود. سپس، این گزارش‌ها توسط نیروی انتظامی استان مورد رصد و پایش قرار گیرد و تدابیر لازم با استفاده از ظرفیت مدارس و شورای محل اندیشیده و به کار بسته شود.

محدودیت‌ها

از محدودیت‌های این تحقیق، مشکلات و محدودیت‌های مربوط به دسترسی به پرونده‌های قتل و گویا نبودن برخی از گزارش‌ها بود.

تشکر و قدردانی

در پایان، از کارکنان دفتر تحقیقات کاربردی و پلیس آگاهی فرماندهی انتظامی استان آذربایجان شرقی که همکاری لازم جهت جمع‌آوری داده‌های پژوهش را داشتند، تقدیر و قدردانی می‌شود.

منابع

منابع فارسی

- احمدی، حبیب (۱۳۸۴). *جامعه‌شناسی انحرافات*. تهران: انتشارات سمت. چاپ اول.
- افتخاری، علی؛ قربانی، مظاهر و قره‌داغی، جابر (۱۳۸۴). بررسی روش‌ها و انگیزه‌های مختلف قتل در تهران بزرگ و عوامل مرتبط با آن از اول مهر ۱۳۸۲ تا آخر شهریور ۱۳۸۳. *مجله علمی پزشکی قانونی*. ۱۱(۴)، صص ۱۷۹-۱۸۴. بازیابی از: <http://sjfm.ir/article-1-140-fa.html>
- امیری نژاد، حسین (۱۳۹۳). *بررسی عوامل جامعه‌شناسی مؤثر بر قتل‌های ناموسی در استان خوزستان*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی. پردیس دانشگاهی دانشگاه شهید چمران اهواز.
- انصاری، ولی‌الله (۱۳۸۰). *اصول تحقیقات جنایی*. تهران: انتشارات سمت.
- آقائی نیا، حسین (۱۳۸۴). *حقوق کیفری اختصاصی؛ جرائم علیه اشخاص*. تهران: نشر میزان. چاپ اول.
- جاهد، محمدعلی؛ دیندار بوسجین، رقیه و ستوده، مجتبی (۱۳۹۰). بررسی عوامل دخیل در وقوع قتل عمد (مطالعه موردی؛ استان اردبیل بین سال‌های ۱۳۸۹-۱۳۸۵). *فصلنامه کارآگاه*. ۲(۴)، صص ۱۰۹-۱۲۸. بازیابی از: http://journals.police.ir/article_10517.html
- چلبی، ارژنگ (۱۳۸۷). *جرائم خشونت‌آمیز؛ انواع، عوامل و تحلیل مفهومی با تکیه بر قتل*. *مجله تحقیقات حقوقی*. ۱۱(۴۰)، صص ۳۹۷-۴۲۷. بازیابی از: http://lawresearchmagazine.sbu.ac.ir/article_56424.html
- حسینی رازلیقی، سید محمد و حسین پور، میثم (۱۳۹۲). *علت‌شناسی و بررسی پیمایشی قتل‌های شهرستان کرج*. *فصلنامه کارآگاه*. ۷(۲۵)، صص ۶۵-۸۲. بازیابی از: http://det.jrl.police.ir/article_10435.html
- زکی، محمدعلی (۱۳۷۴). *بررسی نقش عوامل اجتماعی مؤثر بر قتل در استان اصفهان در سال‌های ۷۰-۷۲*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی. دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه شیراز.
- سازمان بهداشت جهانی (۱۳۸۶). *گزارش جهانی خشونت و سلامت (ماهک افتخاری و شهرام رفیعی، مترجمان)*. تهران: نشر تندیس.
- شاکری، ابوالحسن و مرادی، اسفندیار (۱۳۸۸). *بررسی امکان ارتکاب قتل عمدی از*

طریق ترک فعل در فقه و حقوق کیفری. فقه و مبانی حقوق اسلامی. ۴۲(۱)، صص

۱۰۷-۱۲۴. بازیابی از: https://jzfil.ut.ac.ir/article_20903.html

- صدیق سروسستانی، رحمت‌الله (۱۳۸۷). آسیب‌شناسی اجتماعی. تهران: انتشارات سمت. چاپ دوم.

- عبدالرحمانی، رضا و چگینی، علی (بهار ۱۳۹۴). تحلیل جامعه‌شناختی قتل‌های سریالی زنان. فصلنامه پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی. ۱۰(۳۷)، صص ۷۹-۱۰۳. بازیابی

از: http://journals.police.ir/article_18150.html

- عبدی، عباس (۱۳۶۷). مسائل اجتماعی قتل در ایران. تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی.

- محمدی، اصغر و موسی نژاد، زهرا (۱۳۹۲). ارزیابی انگیزه و روش‌های قتل در موارد گزارش شده در تابستان سال ۱۳۹۲. مجله تحقیقات نظام سلامت. ۹(۱۲)، صص

۱۳۲۹-۱۳۳۶. بازیابی از: <http://hsr.mui.ac.ir/index.php/jhsr/article/view/1859>

- معظمی، شهلا (۱۳۸۳). همسرکشی. مجموعه مقالات اولین همایش آسیب‌های اجتماعی در ایران، پرخاشگری و جنایت. تهران: انتشارات آگه.

- نجفی ابرندآبادی، علی حسین؛ جعفری زاده، فتاح و هادی تبار، اسماعیل (۱۳۹۴). مطالعه انگیزه‌های مختلف قتل و عوامل مرتبط با آن در استان فارس از اول فروردین سال ۱۳۸۱ تا آخر اسفند سال ۱۳۹۰. مجله پزشکی قانونی ایران. ۲۱(۳)، صص

۱۸۹-۱۹۷. بازیابی از: <http://sjfm.ir/article-1-724-fa.html>

- نجفی توانا، جهانگیر (۱۳۸۱). جرم‌شناسی. تهران: انتشارات خط سوم.

منابع انگلیسی

- Davis M.J., Wells C., Squires P.A., Hodgetts T.j., Lecky F.E. (2012). Civillian frearm injury and death in England and Wales. Emerg Med; 29(1); 10-14. Retrieved from: <https://b2n.ir/570515>

- Henry A., Short, J. (1977). Suicide and homicide-some economic, sociological and psychological aspects of aggression. NCJRS; 32(2); 81-86. Retrieved from: <https://b2n.ir/048131>

- Siegel, G. larry (2003). Criminology, Belmont, Wadsworth, 8 ed. Retrieved from: <https://www.amazon.com/Criminology-Larry-J-Siegel/dp/0495912468>

- Ston, R. & Standing, L. (1995). Serial and multiple homicide: Is there an epidemic? Social Behavior and Personality, 23; 313-317. Retrieved from: <https://www.sbp-journal.com/index.php/sbp/article/view/816>

